

De OpMaat.

Het motiveren van schoolmissers voor leren.

Petra Poelmans

De OpMaat

De context

Wat zegt onderzoek?

De OpMaat

Het belang van preventie

Aan de slag!

Actuele ontwikkeling:
dat wat de lerende kan

Zone van naaste ontwikkeling:
dat wat de lerende kan met behulp
van anderen

Zone van frustratie:
dat wat te ver van de actuele
ontwikkeling ligt

Explosieve groei aantal thuiszitters

🕒 10 februari 2024 🧑 Toon Rekkers 📁 Onderwijs in Beeld 💬 0

Het aantal kinderen en jongeren dat langere tijd niet naar school gaat omdat ze geen passend onderwijs kunnen vinden, is sterk gegroeid. In het schooljaar 2021/2022 waren er volgens het Ministerie van Volksgezondheid 3.181 thuiszitters. Een schooljaar eerder waren dat er 2.212. Dat is een stijging van meer dan 43%.

Volgens verschillende belangengroepen, zoals 'Boze Ouders', zijn deze aantallen waarschijnlijk te laag. Boze Ouders meldt op zijn website dat in 2023 20 duizend kinderen thuis zitten omdat er geen nieuwe onderwijsplek voor ze was en vermeldt dat het daadwerkelijke aantal thuiszitters onbekend is.

Balans geeft ieder jaar extra aandacht aan een bepaald onderwerp. De afgelopen jaren waren dit privacy, het ontwikkelingsperspectief (OPP) in het onderwijs, onveilige situaties buiten de thuissituatie en daarvoor 'Drang en Dwang'. Het jaar 2024 heeft Balans uitgeroepen tot 'jaar van de thuiszitters'.

Rapport 'Thuiszitters Tellen'

In oktober 2020 verscheen het Balans-rapport 'Thuiszitters Tellen'. Dit rapport was een resultaat van de inspanningen van ouderwerkgroepen 'Ouderkracht voor het kind' en van Suzanne Boomsma, voormalig directeur van Balans en mede-oprichter van de stichting AntiPassend onderwijs Utrecht. Door middel van WOB-verzoeken bij alle gemeenten, is geprobeerd om data te verzamelen rondom thuiszitters. Het duurde **vijf jaar** om de benodigde informatie voor het rapport te verzamelen én te analyseren. Onder andere omdat slechts een klein deel van de gemeenten voldeed aan het WOB-verzoek, zodat de data onvolledig was en er bij de analyse maar gebruik kon worden gemaakt van data vanuit een aantal gemeenten. Daarnaast bleek de definitie van het begrip 'thuiszitters' niet eenduidig. Desondanks is het formeel aantal thuiszitters wel aangepast van 5000 naar (minimaal) 15.000. In het rapport zijn verschillende aanbevelingen gedaan. In het kader van het 'Jaar van de Thuiszitters' brengt Balans dit jaar een nieuw rapport 'Thuiszitters Tellen' uit, waarin onder andere zal worden ingegaan op de stand van zaken rondom deze aanbevelingen.

Kinderombudsman luidt de noodklok: 'Te veel kinderen thuis zonder passend onderwijs'

Nieuws > Kinderombudsman luidt de noodklok: 'Te veel kinderen thuis zonder passend onderwijs'

vr 12 april 09:39

🕒 5 minuten

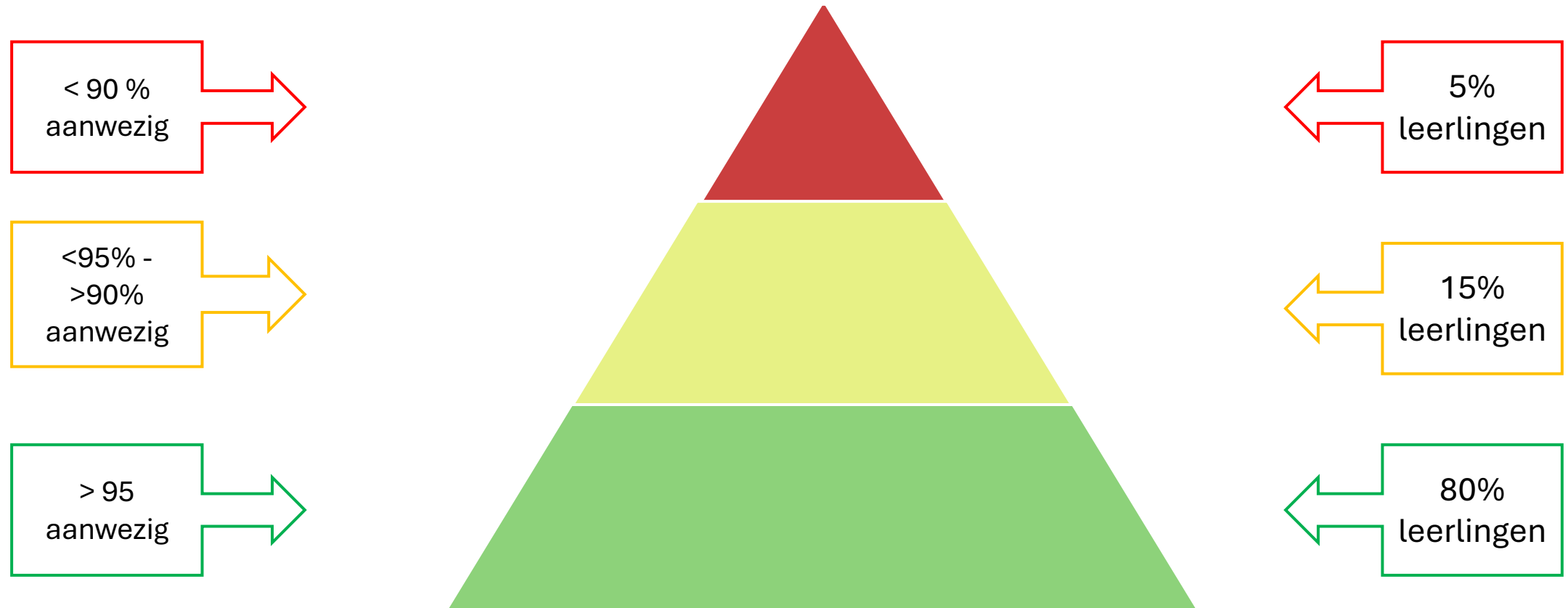
Niet alle leerplichtige kinderen passen naadloos in het Nederlandse onderwijssysteem. Niemand weet precies om hoeveel minderjarigen het gaat, maar het aantal 'thuiszitters' groeit. In 2023 waren dat er minstens 20.000, schat oudervereniging Balans. Terwijl tien jaar geleden de Wet Passend Onderwijs werd ingevoerd met als doel: alle kinderen weer samen naar school, lijkt dit verder weg dan ooit.

Ommezwaai

- Van verzuim naar aanwezigheid
- Van thuiszitters naar schoolmissers
- *Van school naar leren*

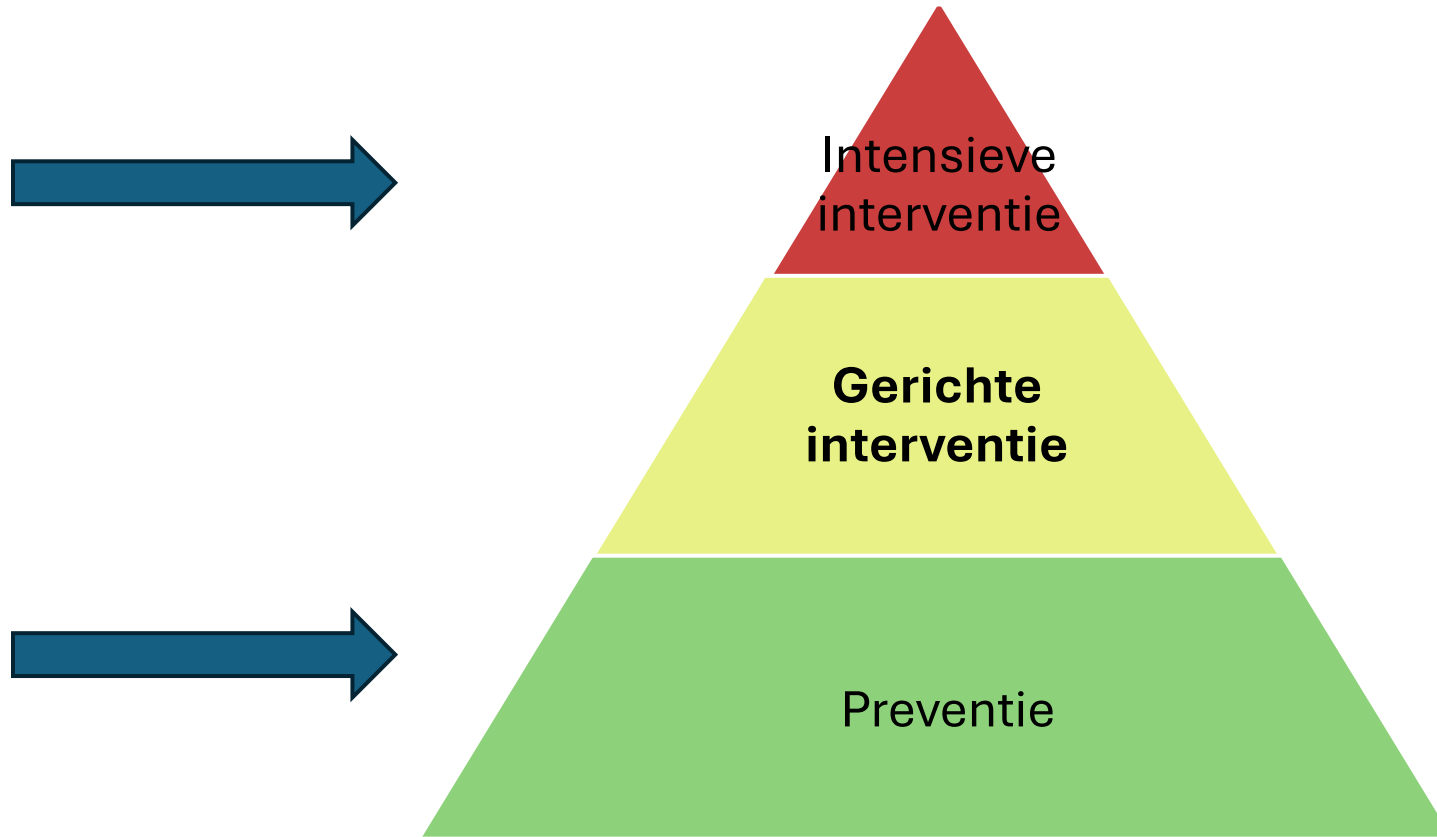

Doelpiramide

(MD-MTSS- model, Graczyk, 2022)

Te ondernemen acties...

(MD-MTSS- model, Graczyk, 2022)

De OpMaat

- initiatief van De Argo (OZEO)
- sinds 2023-2024
- inmiddels in Terneuzen en Goes
- doel is tot leren te komen
- betrokkenheid van leerplichtambtenaren, zorgprofessionals, gemeentes, ...

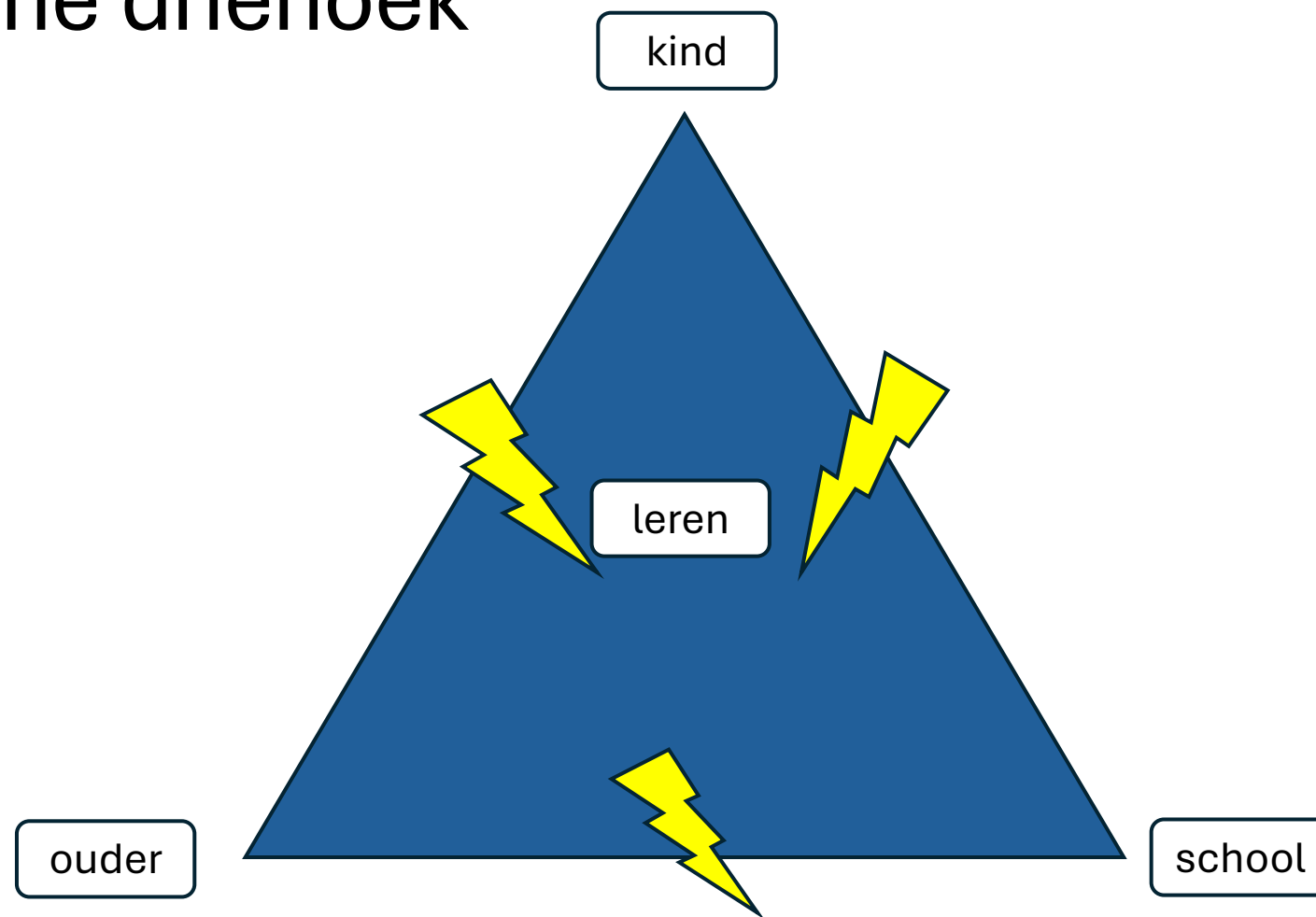
De OpMaat

	2023/2024	2024/2025	2025/ 2026
Aantal leerlingen	14	33	35 (+ 8)
Gemiddelde leeftijd	15 jaar		
Uitstroom	6	8	
<i>Vervolgopleiding</i>	6	6	
<i>Intensievere zorg</i>	0	2	
Vervolg OpMaat	8	25	

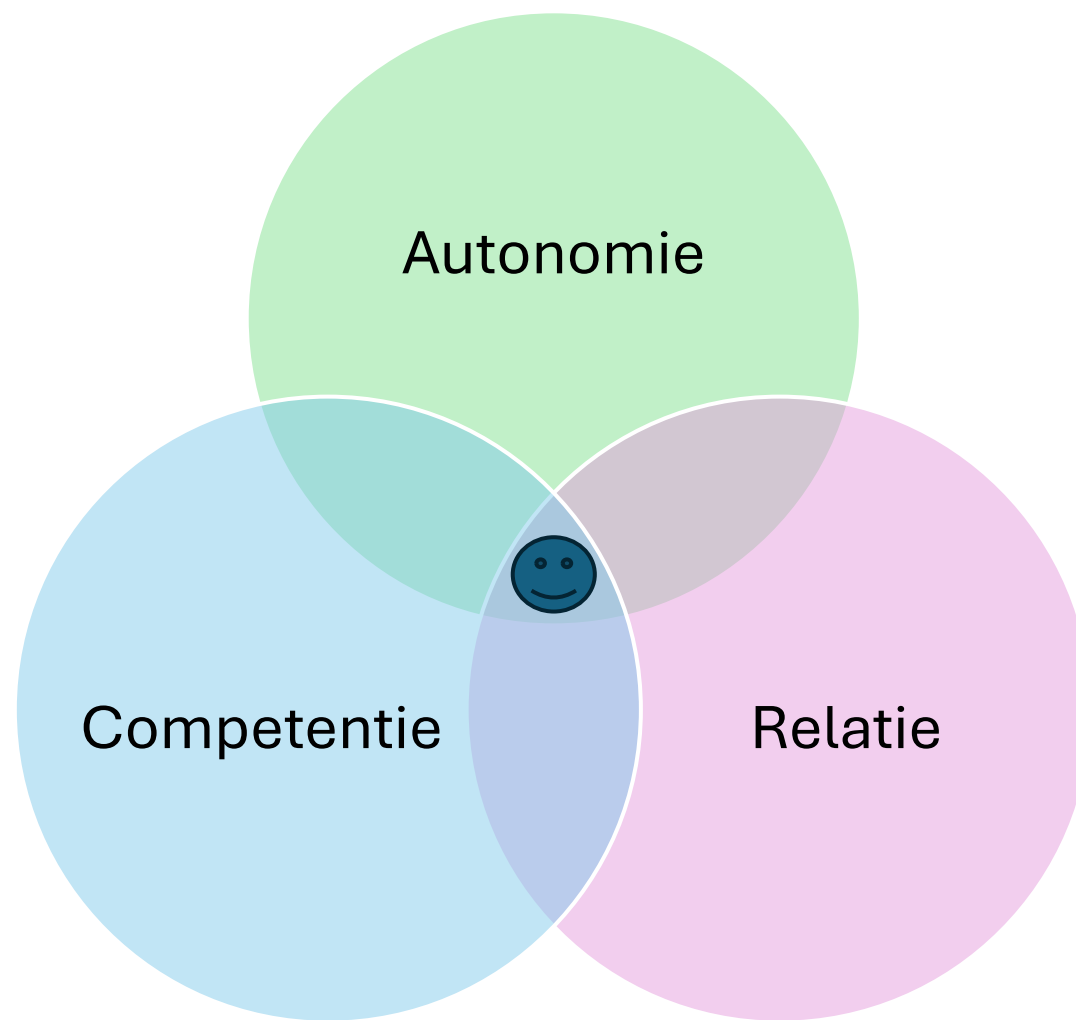
De OpMaat

	2023/2024	2024/2025
aantal leerlingen	14	33
angsten	14	28
bekend zorgteam	13	31
Hb-kenmerken	5	7

Dynamische driehoek

(Nieuwenbroek et al, 2021)

(Deci & Ryan, 2000)

Ons onderzoek

Startpunt: Laat ons mét ipv óver de kinderen praten!

Wat hebben schoolmissers nodig om terug tot leren te komen?

*volgens de leerlingen
docenten
ouders*

Methode

Semi- gestructureerde interviews met:
kinderen
ouders
docenten

Resultaten

Wat kinderen nodig hebben

Gezien worden

Op eigen tempo werken

(persoonlijke) Vaste dagstructuur

Veilige plek

Ze zagen me
pas
toen ik
verdween.

Iedereen registreerde
mijn naam, maar
niemand wist wie ik
was.

Resultaten

Wat ouders willen

Werken aan zelfvertrouwen

Structuur

Contact

Resultaten

Vasthouden en
niet loslaten

Wat docenten doen

focus op (er) zijn en niet enkel op
leren

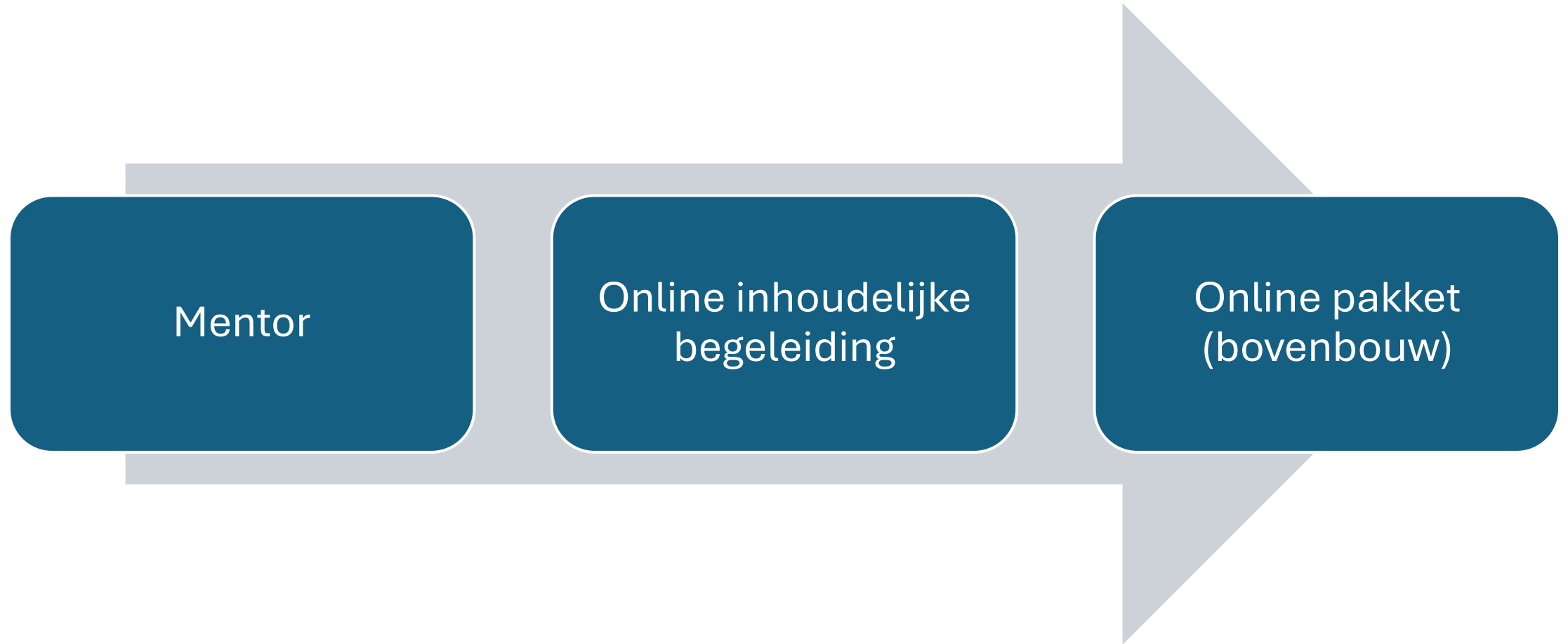
contact maken én houden met
kinderen en ouders
plannen/structureren van
contactmomenten

In de praktijk

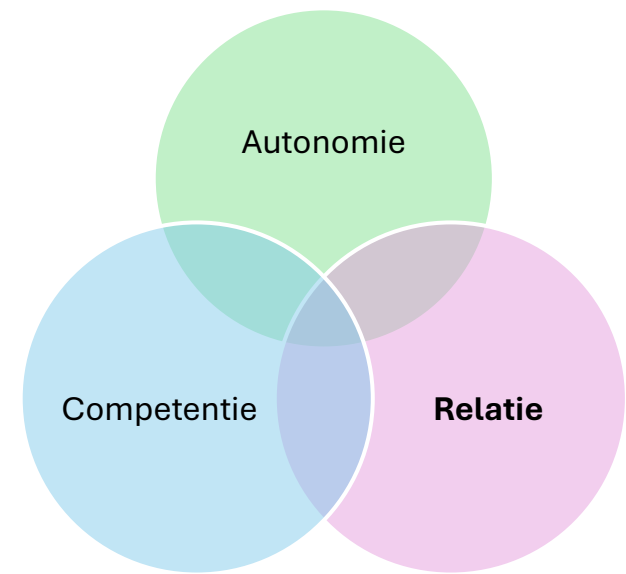
- een niet schoolse omgeving
- intensief contact met leerplichtambtenaar, zorgteam etc.
- veel persoonlijke aandacht voor kinderen en ouders
(voor, tijdens en na leermomenten)
- elk kind maakt/heeft eigen leerplan en is zo mede-ontwerper
 - kinderen komen op afspraak
 - hybride onderwijs

Digitale connectie

Zie eerst het kind, dan de leerling

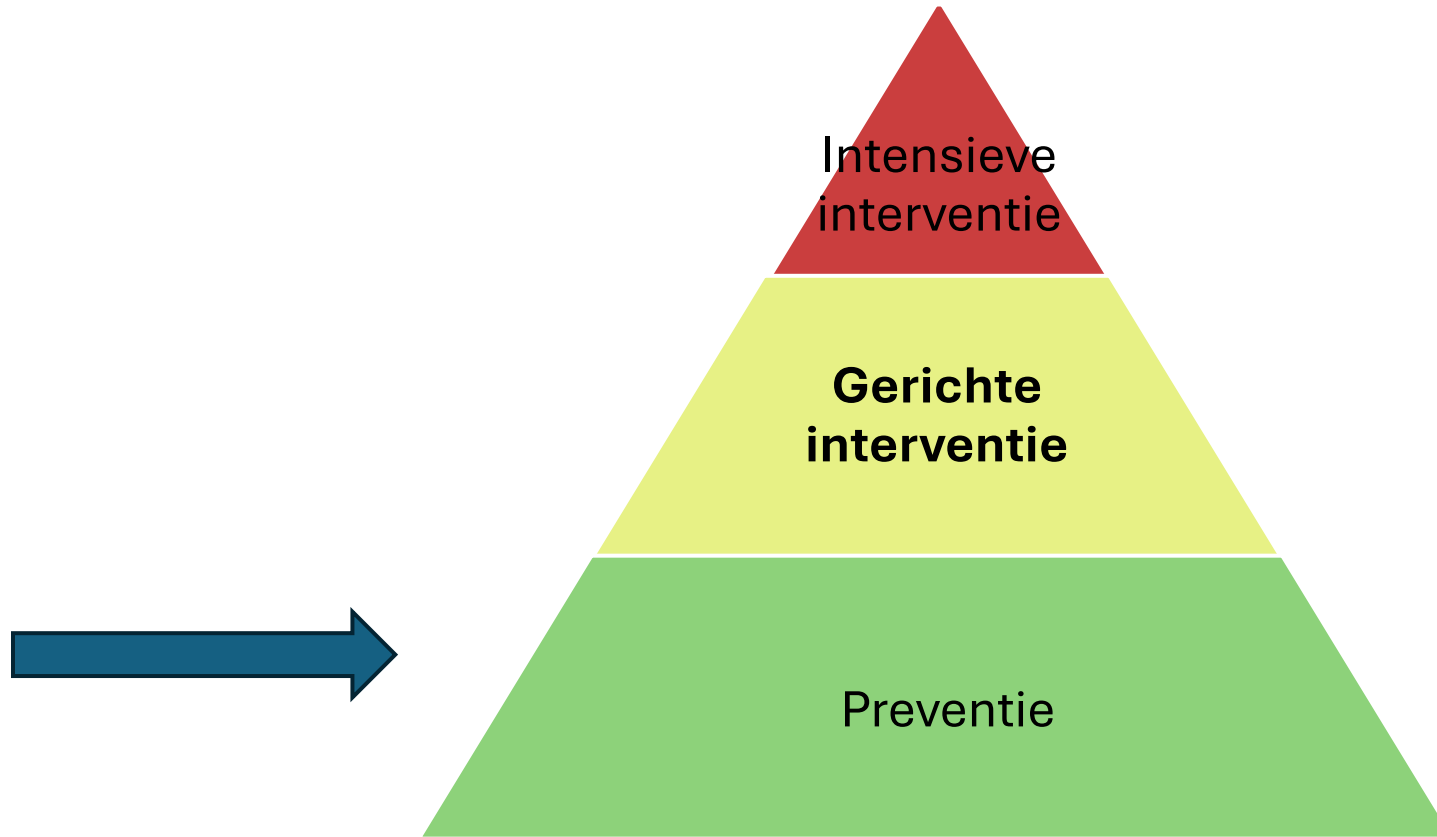

Luc Stevens

De OpMaat heeft ambitie!

In 2035 weet niemand meer wie we zijn!

Te ondernemen acties...

(MD-MTSS- model, Graczyk, 2022)

Versterken van schoolaanwezigheid vraagt om

Geduld

Een aanpak voor elk
kind

Een geïntegreerd
schoolbeleid

Inzet van het hele team

Inzetten op échte
aanwezigheid

Werken vanuit data en
hanteren dezelfde
definities

Werken met data

- Per maand piramide maken: over hoeveel leerlingen hebben we het? zie je een verandering?
- ‘Per leerling’ een aanwezigheidslogboek bijhouden en hier actie op ondernemen (is er gebeld, contact met ouders? Per semester een brief,...)

	W 2-8	W 9-16	W 17-26	W 2-26	Is er een patroon	Reden tot zorg?	Welke zorg?	Maatregelen?	actie
Leerling 1	19%	23,4%	34,3%	23,3%	dinsdagen en wiskunde	ja	sociaal en kennis	Afwezigheid onderzocht	Aanwezigheidsplan opstellen
Leerling 2	9%	8%	9%						
Leerling 3	2%	1%							

Preventie

Bouwen aan schoolaanwezigheid: Het fundament

De eerste zes weken van het schooljaar zijn erg belangrijk bij het opbouwen van vertrouwen, het vestigen van routines, het herkennen van signalen en het zetten van preventieve stappen. Deze periode is voorspellend voor de aanwezigheid gedurende de rest van het schooljaar. Belangrijk om meteen aan de slag te gaan met aanwezigheid dus! Hieronder enkele tips.

Bouw aan relatie en vertrouwen

- Laat elke leerling merken: ik zie je, je doet ertoe
- Neem signalen van stress, weerstand, vermijding of teruggetrokken gedrag serieus
- Wees voorspelbaar, warm én duidelijk
- Maak ook met ouders snel en laagdrempelig contact

Signaleer vroeg en bewust

- Let op wie stil is, zich terugtrekt, moppert, clownesk doet, weerstand toont of vermijdt.
- Zie 'lastig gedrag' als signaal van een behoefte, niet als onwil.
- Vraag collega's naar opvallende signalen bij dezelfde leerling; samen zie je meer.
- Houd absenties, te-laat-gedrag en afhaak-momenten direct bij. Doe dat eenduidig.
- Stel niet uit: ga bij zorgen of twijfel een gesprek met de leerling aan
- Bel schoolmissers zo snel mogelijk, bijvoorbeeld tijdens het mentoruur.
- Vraag de leerling: 'Wat heb je nú nodig om wél te kunnen komen?'

Creëer ruimte voor aanpassing

- Stel, in gezamenlijkheid met externe betrokkenen, een individueel plan op
- Maak tijdelijke aanpassingen: rooster, ondersteuning, omgeving, opdrachten, starttijd
- Geef ruimte voor andere manieren van leren of deelnemen aan onderwijs

Bouw aan een positief klassenklimaat

- Bespreek hoe je met elkaar omgaat in de klas
- Bespreek wie aantekeningen bijhoudt voor de afwezige leerling
- Bespreek hoe je laat weten dat jullie de afwezige leerling missen. Stuur bijvoorbeeld 'Ik mis je!'-kaartjes namens de klas of het team.
- Draag als docenten en leerlingen samen de verantwoordelijkheid voor een fijne sfeer
- Zorg voor succeservaringen voor alle leerlingen
- Geef leerlingen invloed waar het kan; autonomie verhoogt motivatie

Werk samen rondom de leerling

- Schakel het ondersteuningsteam in
- Organiseer een gesprek met leerling, ouders en evt. overige betrokkenen
- Wees transparant over zorgen en verwachtingen.
- Houd korte lijntjes met leerplicht, jeugdgezondheidszorg en anderen

Evalueer en blijf in contact

- Werk cyclisch en vanuit de ondersteunings-behoefte van de leerling
- Check regelmatig: werkt het? Wat verandert er?
- Vier kleine successen – aanwezigheid is groei!

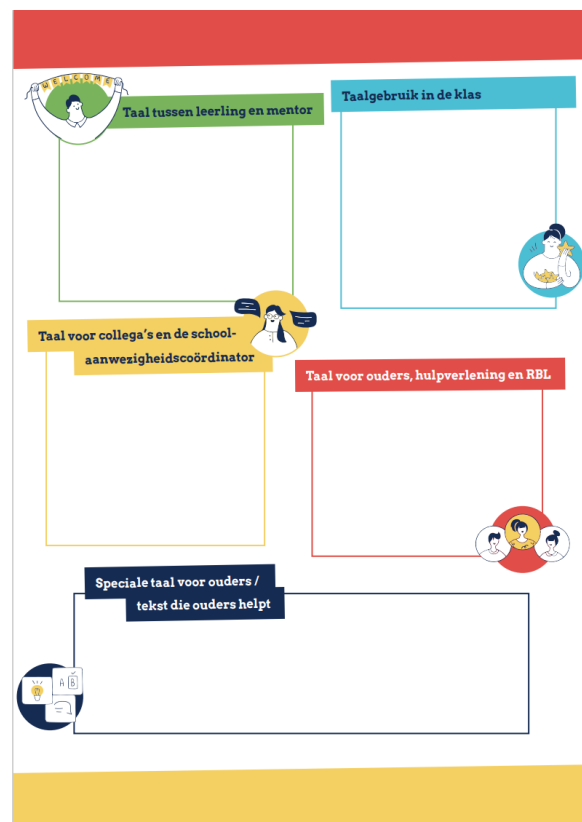
Tot stand gekomen in samenwerking met:

Bronnen

Halberstadt, R. (2023). Schoolverzuim: een tip van de sluier opgelicht. [proefschrift]. Erasmus University Rotterdam.
Poelmans, P. (2023). Bouwen aan Motiverende leeromgevingen. [Lectorale rede]. Hogeschool Rotterdam.
www.ingrado.nl

Aankomende posters

Beleid

?

Aan de slag

Taal tussen leerling en mentor

Taalgebruik in de klas

Taal voor collega's en de school-
aanwezigheidscoördinator

Taal voor ouders, hulpverlening en RBL

Speciale taal voor ouders /
tekst die ouders helpt

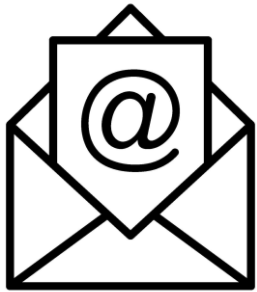

Om nog even over na te denken...

Leerling mist	Per week	Per jaar	Na 13 jaar onderwijs is dat
10 min per dag	50 min per week	1,5 week per jaar	Bijna een half jaar
20 min per dag	1 uur en 40 min per week	2,5 week per jaar	Bijna 1 jaar
30 min per dag	halve dag per week	4 weken per jaar	Bijna 1,5 jaar
1 uur per dag	1 dag per week	8 weken per jaar	Meer dan 2,5 jaar

(attendanceworks.org)

contact- vragen- opmerkingen

p.poelmans@hr.nl

Literatuur

- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the selfdetermination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
- Kearney, C. A., & Graczyk, P. (2014). A response to intervention model to promote schoolattendance and decrease school absenteeism. *Child & Youth Care Forum*, 43(1), 1–25.
- Nieuwenbroek, A., Van Mulligen, W., Gieles, P. (2021). *Tussen thuis en school. Handboek contextuele leerlingbegeleiding*. ACCO
- Poelmans, P. (2023). Bouwen aan motiverende leeromgevingen. [Lectorale rede]. Hogeschool Rotterdam
- Slob, A., De Jonge, H. M., Dekker, S. (2020). Thuiszitters in het funderend onderwijs [Kamerbrief]. Geraadpleegd <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/01/30/thuiszittersbriefjanuari-2020>
- Vansteenkiste, M. & Soenens, B. (2025). *Het ABC van motivatie in het onderwijs*. Lannoo Campus